

KELLELE ON VAJA TEATRI- JA TANTSUFESTIVALE?

*Suvel istusid teatri- ja tantsufestivalide tegijad Tallinna Linnateatri proovisaalis laua taha, et arutada Eestis toimuvate ja toimuda võivate festivalide teemal. Vestlusringist võtsid osa eesti teatri festivali „Draama“ peakorraldaja **Margus Kasterpalu (M. K.)**, „Augusti tantsufestivali“ peakorraldaja **Priit Raud (P. R.)**, „Baltoscandali“ korraldaja **Indrek Saar (I. S.)** ning laste- ja noorteteatrite vallast „NB-festivali“ esindaja **Katrin Nielsen (K. N.)** ja „Noore sajandi“ korraldaja **Meelis Pai (M. P.)**.*

P. R.: Minu nägemuse järgi on festivale üldjoontes kaheksaguseid – rahvusvahelised ja kohalikud. Kohalikud festivalid ehk ülevaatefestivalid annavad pildi kohalikust olukorrast või mingist ühest konkreetsest valdkonnast. Neid võib olla igasuguseid. Me võime teha ka Eesti kohalike ninaga herneveeretajate festivali ja seegi võiks olla väga edukas ning publikumenukas. Sest just ülevaatelisuse aspekt ja vastav vorm teeb sellise festivali edukaks. Sellepärast on ka „Draama“ edukas.

Minu arust ei saa samastada ega ka võrrelda rahvuslikke nn ülevaatefestivali ning rahvusvahelisi festivale. Mõlemal on omad eesmärgid ning üldjuhul need ei kattu. Ja miks peakski? Ükski festival ei saa (ega vist tohigi) täita üheaegselt kõiki eesmäärke, mida me vähegi oskame neile seada. Mina pean rahvusvahelise festivali all silmas ikkagi lihtsalt festivali. Mis tähtsust on faktil, kust riigist hea ja sobiv lavastus on pärit. Ülevaatefestivalide eesmärk on aga just see,

millele „Draama“ (ning analoogiline festival kaasaegses tantsus – „Uus tants“) on üsna lähedale jõudnud. Koondada teatud perioodil mingil territooriumil toimunud lavastuste paremik ning vastava kunstivaldkonna tegijad. Minu arust peaks igas valdkonnas olema üks niisugune festival. Ja kes seda enne teeb, see jääbki seda tegema.

K. N.: Minu meelest on ka ühe korraliku kohaliku lasteteatrite festivali jaoks tegelikult seeme olemas. Kusjuures lasteteatrit tehakse ju ka suurtes teatrites. Hästi hea oli see, kui „Draama“ festivalil oli lasteteatri programm. Tegelikult peaks selleks vaatama rahulikult kõikide suurte teatrite laste- ja noorteteatendused ära, istuma maha ning arutlema nende üle asjatundlikult, neid analüüsima.

Eestis võiks igal aastal toimuda vähemalt üks riiklikult toetatud lasteteatrite festival, selleks on reaalne alus olemas. Meil toimuvad rahvusvahelised festivalid „Banaanikala“, „NB-festival“, „Noor sajand“ – igal aastal üks või kaks, puudu on veel üks suur üleriigiline laste- ja noorteteatrite festival. Järelikult on Eestis olemas kolm arvestatavat meeskonda, kes neid korraldavad pluss „Draama“ korraldajad. Kui on olemas vahendid, leiab ka korraldajaid. On võimalik teha koostööd. See pole pelgalt teatrite siseasi, see on kultuuripoliitiline küsimus. Ja muidugi oleks hea, kui lasteteatri festivali toimuks erinevates Eestimaa nurkades. Siin on palju kasutamata võimalusi, näiteks koostöö haridus- ja sotsiaalvaldkonna ning vastavate mi-

Margus Kasterpalu.

Priit Raud.

nisteeriumidega. Aga vähemalt lapsed ja koolid teaksid – igal aastal tuleb festival.

M. K.: „Draama“ ja „Baltoscandali“ suhe on üsna täpselt paika liikunud – nad toimuvad eri aastatel, üks toob rahvusvahelist teatrit Eestisse, teine näitab Eesti teatrit viisil, mis laseb teha vahekokkuvõtteid ja paremal juhul ehk üldistusi. Mõlemad on sellistena Eesti teatri maastikul vajalikud ning on väga lihtne seda põhimõtet ja ülesehitust kellele tahes seletada (rahastajatest tegijateni). Vahest oleks mõistlik, kui enam-vähem samasugune selgus – regulaarsus pluss kindel formaat pluss kindel adressaat – valitseks ka näiteks lasteteatri festivalide puhul. Aga kui toimuvad pika tsükliga rahvusvahelised festivalid, mis satuvad üle aastate korra ka siia, siis ei oska nendega tegelikult arvestada ei rahastaja, ei publik, mitte keegi. Selline regulaarsus või kindel tsükel on tegelikult hästi tähtis. Vähemalt suuremate festivalide puhul, mis ei reklaami ennast ühekordse projektina või suurüritusena.

P. R.: Kui püüda kommenteerida festivalide üldpilti, siis tulebki öelda, et tantsumafestivalid kui Eestis suhteliselt hiljuti tekkinud formaat on kujundanud konkreetsema sisu. Keegi ei tee festivali selleks, et lihtsalt midagi teha. „Draama“ ja „Baltoscandali“ suhe on ka juba kindlaks kujunenud. Ehk on puudu „müügifestival“? Missugusel festivalil tahavad käia teatritegijad, seda mina ei tea.

M. P.: On väga palju üritusi, mida alustatakse, nimetatakse festivaliks, ja kõik nad loodavad, et neil on järjepidevust ka aasta kahe pärast, kuid ometi nad kaovad ära. Festival, mis kuulub teatri juurde, on tegelikult teatri välissuhtluse osa; igal Eesti teatril võiks olla oma festival. Kui me saaksime Eesti teatreid lahterdada repertuaari, žanri või mille tahes alusel, siis on ju igaühel oma nägu.

P. R.: Mina jälle kutsuksin üles ise tegema üht kõva kohalikku festivali, algatuks omal initsiatiivil, et vaadata, kuidas läheb. Sest kui publikut on, siis peaks ta ju õnnestuma.

M. K.: Mulle tundub, et ilma toetava

Indrek Saar.

Katrin Nielsen.

institutsioonita, näiteks ilma teatrit, mille juurde festival kuuluks, ei ole vist praegu hästi võimalikki nullist täitsa uut kohalikku festivali korraldada. Lihtsalt liiga palju kulusid ja mitte kuigi roosilised võimalused neile katet leida. Ehk oleks mõeldav mõni uus, rahvusvahelise koostööprojektina sündiv festival, sest talle oleksid avatud ka muud rahakotid peale siinsete.

P. R.: Teise variandina võiks festivali mingi kohaga siduda; meie väikesed kohad ja linnad peaksid otsima oma identiteeti. Saame tuua näiteks just selle „Draama“ – kõik tulevad Tartusse kokku, ka publik.

M. P.: Aga miks „Draama“ ei ole enam „Vanemuise“ küljes? Sest see muutus koormaks. Aga kui on loodud selline sihtasutus nagu Eesti Teatri Festival, kui korraldatakse üle-eestiline „Draama“ festival, siis miks ei võiks olla samasugune laste- ja noorteteatrite festival.

K. N.: Seda tuleb teha ühiste jõududega. Teatritel on ju riigi raha taga. See on nagu väljasõiduetendus – oma teatri fes-

tival. Festival on võimalus vaadata järjest Eesti teatrite lastelavastusi, teha vahetõtteid, tekitada diskussiooni ja luua pilti.

I. S.: Selle jaoks, et tekiks diskussioon, ei saa olla väljasõiduetenduse õhkkond, selleks peavad tegijad ise festivalil igas mõttes kohal olema. Ja nendel teatritel, kellel ikkagi on kohustus piletitulu teenida, on väga valus, kui kolm-neli päeva magusamast kassategemise ajast toimub mingi muu kama. Vaadates, millise valu ja vaevaga on „Draama“ festivali tehtud ja milliseid kokkuleppeid see on tähendanud, kui keeruline on tegelikult kokku leppida, et inimesed kohale tuleksid ja et tekiks diskussioon. See eeldab väga suurt vajadust seda laadi kohtumiste järele. Mul on lihtsalt tunne, et teatritegijad ei taju seda vajadust.

M. K.: Võib ju mõelda ka nii: tõeliselt heal lastelavastusel publikupuudust ei ole ja seda on mõnus ka mängida. Järelikult, analoogia põhjal: kui tekitada selline festival, mis on metsikult publikumeenukas, siis äkki hakkavad ka teatritegi-

jad seda vajadust tunnetama. Kui mehhanism ehk niipidi üles ehitadagi...

K. N.: Teisalt oleneb see festivali formaadist – kas sa teed oma festivali nii, et antakse lihtsalt etendusi, publik käib ja žürii vaatab, jagab pärast lilli, kingitusi ja preemiaid, või integreerid sa sinna ka mingeid muid tegevusi tegijatele. Diskussioonidel on siin oma suur osa. Selles suhtes on sul õigus, et paraku eesti näitleja ei pane ennast *workshop*'igi kirja, ükskõik kust sa selle tood ja mida sa seal pakud.

M. P.: Eestis ei ole ühte suurt lasteteatrite festivali, kuhu oleks võimalik kutsuda välismaa festivalide korraldajaid ja kriitikuid, ning seetõttu ei pääsegi Eesti lasteteatrid mitte kunagi korralikule välismaa festivalile. Praegu on nii, et Eesti nime all esinevad mitmesugustel festivalidel üsna juhuslikud trupid. Arvatakse, et see ongi meie tase. Aga professionaalsed teatrid ei käi, kuna ei ole ametlikke kutseid. Samas tegelevad kõik teatrid aktiivselt suhete arendamisega. See on ka üks äärmiselt tähtis aspekt. Nii nagu „Draamale“ on kutsutud rahvusvaheline žürii, kellele on antud oma kindlad ülesanded. Või nagu „Talveöö unenäol“ oli kohustus, et kõik žüriiliikmed ja ajakirjanikud, kes tulid, pidid sellest oma kodumaal kirjutama.

M. K.: Praegustel lasteteatri festivalidel ei ole seda mastaapi, mis meie meediaoludes puhtalt künnise ületaks, tähelepanu ärataks. Nende funktsioonidega, mida meie siin oleme kirjeldanud „ühinenud“ või „suure“ puhul – et kujuneks maine või mentaliteedi muutus, et tekiks sündmus; et liigutataks nii tegijate kui otsustajate ja ka rohujuuretasandi tõekspidamisi –, sellise eesmärgipüstitusega oleks asjal ehk mõtet. Aga sellisena ei ole ükski neist paljudest lasteteatri festivalidest praegu üles ehitatud ja nii nad ei toimi. Samas, enamikku laste- ja noorteteatrit tehakse ju ikkagi riiklike teatrite sees ühe väikese osana.

Harri Rospu fotod

Meelis Pai.

Kui selliseid spetsiaalseid teatreid nagu Nukuteater ongi ainult üks, kas siis on võimalik teha n-ö spetsiifilist festivali, kui teatriinstitutsioonid on ikkagi needsamad mis „Draamagi“ taga?

Seda kogesin ma ka „Komöödia“ puhul; kui „Draama“ neelavad teatrid juba rahulikult alla, siis tundus, et üle aasta midagi sellist oma igapäevatöö kõrvalt ette võtta on enam-vähem taluvuse piir. Kui ma üritasin ka „Komöödiale“ ikka samadelt teatritelt ja tegijatelt niisama headel tingimustel lavastusi saada kui „Draamale“, siis see oli oluliselt keerulisem, sest siis tulid kõik majanduslikud argumentid juba teravalt esile.

Selles mõttes, see kõlab küll pentsikult, aga sellise initsiatiivi tekitamine saab olla kultuuripoliitiline otsus või riiklik tellimus.

P. R.: Kuigi ma tean seda olukorda ja seega ka mõistan, ei saa ma sisimas ikkagi aru, et kui „Draamal“ on mingi konkreetne eelarve ja ta tahab kutsuda mõnda Eesti teatrit sinna oma etendusega, siis sellele teatrile on see finantsili-

selt problemaatiline. Miks see nii on? Me ei räägi ju sellest, et kui te kutsute Rakvere Teatri, siis Rakvere Teater kahekordistab oma hinda tulemaks „Draama“ festivalile. Loomulikult ei saa prantslaste või sakslaste trupiga rääkida, et kuule, tead, meil on selline festival, et raha meil ei ole, aga tule ikka ja tee. See on mõeldamatu. Aga oma teatrite puhul. Loomulikult kutsume Linna-teatri ja ütleme, et natuke jääb teil endal ka maksta, mis siis ikka. Ma ei mõista. Kas on täiesti mõeldamatu jõuda „Draama“ festivali rahastamisega sellele tasemele, et see probleem ära kaoks, et see ei oleks näiteks Indrekule piinarikas, kui Rakvere Teater festivalile kutsutakse.

M. P.: Kui olla viis päeva festivalil, siis need viis päeva ei anta teatris etendusi, mis tähendab viit päeva saamata tulu.

P. R.: Siis toimub festival järelikult valel ajal.

M. K.: Paremat aega ei ole. See sai kunagi teatrijuhtidega hoolikalt läbi arutatud. Oktoober oli veel hullem aeg ja augustis on kõigil puhkused.

P. R.: Seda ma tahangi öelda, et kui näiteks „Ugala“ lavastus kutsutaks augustis Berliini festivalile, siis ei räägiks keegi puhkustest, aga kui ta on kutsutud Tartu festivalile, siis hakkavad kohe puhkused.

K. N.: See ongi tegelikult küsimus, et milleks see festival üldse on, kas selleks, et vaadata need lavastused ära, või on ta tõepoolest professionaalide *meeting point*.

P. R.: See on ka hea meedia argument, selle argumendiga käiakse koos ka teatripäeval ja veel mõnel üritusel, selsama argumendiga – kõik eesti teatralid tulevad kokku, hästi tore üritus on. Aga neid ei saa lõputult tekitada.

M. K.: Peale selle teatripäeva ei olegi eriti midagi, suvel tehakse korra ka koos sporti.

P. R.: Ei olegi, aga sündmust tahetakse tekitada. Samamoodi tahaks ka „Balto-

scandal“, et Eesti teatrid unustaksid kõik muu ja tuleksid kohale. Kuid see ei ole võimalik, eriti kui me siin räägime, et üks kordki on raske kokku saada. Minu meelest „Draamal“ hakkab see siiski juba toimima.

M. K.: Seegi hoiak peab hakkama ja on juba hakanudki teisest otsast tulema. Ei saa kohustada näitlejaid ja lavastajaid kohal olema ja siis arvata, et selle pealt peakski mingi asi tekkima. Kõigepealt peab ikka sündmus ise – praegusel juhul siis festival – looma sellise hoiaku, et sinna tahetakse tulla ja seal tahetakse olla. Et need, kes saavad, ei oleks mujal, mitte, et need, kes ei saa, oleksid tingimata kohal. Ja see hakkab meil juba vaikselt ka nii toimuma.

Kui üritusest massiliselt kõneldakse, siis ei ole sündmus ise mingi nurgatagune asi, siis ei ole seal piinlik kohal olla. Näiteks „Estonial“ kui rahvuskooperil ei peaks iseenesest „Draama“ festivaliga mingit pistmist olema, aga sellel aastal olid nad kohal, sest see oli oluline nii neile kui muidugi ka festivalile. Selliseid näiteid on veel küllaga.

K. N.: Rootsi teatribiennaalil organiseerib lavastajate liit näiteks mitu seminari ja *workshop*'i. Mitmesugused teatriinstitutsioonid tulevad kokku ja kõik teevad oma üritusi just sellel nädalal ning vaatavad etendusi. See pole ainult ühe meeskonna oma löbu teha eesti teatri festivali, see peaks olema kõikide teatriorganisatsioonide ja -institutsioonide, ka tantsualaste huvi – me tuleme ja teeme, see on meie teatri suur festival.

P. R.: Just niimoodi, et näiteks Lavastuskunstnike Liit teeb oma koosoleku ühel „Draama“ festivali päeval. Kui me toome näiteid, siis täpselt niimoodi toimib Avignoni festival: iga päev on mingisuguse rahvusvahelise organisatsiooni koosolek, mis toob kokku vähemalt kolmkümmend professionaali üle maailma; nad ongi seal kaks päeva, vaatavad lavastust, päeval on koosolek ja siis

lähevad minema. Neid organisatsioone on lõputult. Nad peaaegu ei suhtlegi selle festivali korraldajatega, ainult nii palju, et me ostame nüüd teilt piletid, kas teil oleks võimalik lasta meil kusagil koosolek läbi viia.

Aga seminaridest nii palju, et ma arvan, et Eesti teatrid ja tantsijad ei ole valmis mingitel seminaridel osalema, neid see väga ei huvita. Me ei ole oma tegemistega veel üldse selles arengujärgus. Kindlasti on üksikuid inimesi, kes julgeksid tunnistada, et nad tahavad end edasi arendada. Ma töötan väga palju üliõpilastega mujalt maailmast. Kaks aastat pärast ülikooli lõppu tunnevad nad ennast veel üliõpilastena, sellistena, kes pidevalt koguvad endasse, akumuleerivad. Aga meil on juba kolmas kursus oma arust nii proff, et ei tohi ligi astuda, nad teavad kõike maailmast... ja siis veel hakata neile rääkima, et tule seminaridele...

M. P.: Kusjuures ma olen pannud tähele, et kui siin korraldatakse *workshop'e*, koosolekuid ja seminare, siis aja näitlejaid kõikaga sinna. Aga nii kui see toimub Soomes või kasvõi Lätis, siis küsitakse, et miks me ei saa minna. Võiks ju arvata, et vabadust on juba nii kaua olnud, et Läti on ära nähtud, samuti Soome.

I. S.: Aga selle koosolekute mõtte võiks kohale viia teatrijuhtide kaudu, meist mitu on ka praegu siin. Seda võiks ka Näitlejate Liidule, Lavastajate Liidule, Kunstnike Liidule öelda: väärtustada neid üritusi sellega, et oma regulaarsed koosolekud seal pidada. Tegelikult tahaksid kõik rääkida teatrist, mitte nii, et kas nad täna leiavad selle jaoks aega või ei leia, vaid et kui nad ninapidi sees on, küll nad siis räägivad.

Kultuuriministeeriumi teatrinõuniku Tõnu Lensmendi kommentaar:

Igati paistab välja meie kõigi soov, et maa oleks täidetud korralike festiva-

lidega iga teatritegemise laadi tarbeks. Ja midagi on juba ka olemas. On rahvusvaheline festival, kohalik festival, on tantsufestival, ka kooliteatrite ja koolitantsu festivale. On igasuguseid ja palju. Kuna on tegijaid, innuga tegijaid.

Kui räägime, et midagi on valesti või et midagi vähe või kehvasti, siis tuleks korra üle vaadata, et ega äkki ole asi seda teha tahtjate ja sihtgrupi tahtmise taga. Vägisi ei maksa midagi punnitada. On ju festival oma algses tähenduses ikkagi parema äraolemisega kokkusaamise ja üksteise ülevaatamise üritus. Kui hakata välja mõtlema põhjusi, miks kokku saada, ja igasugu muid vigureid, ega siis asjast head tule, siis on üritus ka hukule määratud. Rahastajadki kipuvad eemale hoidma.

Mis puutub lasteteatri festivalidesse, siis jah, neid on ju üritatud, mitmesuguseid. Ja nad kõik on veidi ära vajunud. Proovigem esmalt ise, ennekõike meie institutsionaalsetes teatrites, vaadata üle oma suhtumine lastele teatri tegemisse. Kuidas on näitlejate, kuidas lavastajate suhtumisega. Ei oska pakkuda valemit, aga edasiste sammude astumiseks kutsuks kõiki veidi maha rahunema. Kultuuriministeerium on otsustanud astuda esimesed innustavad sammud, paraku küll vaid oma mängureeglite piires. Oleme hakanud teostama tihedamat järelevalvet oma huviorbiidis olevate teatrite repertuaari üle, pidades seega silmas lastelavastuste osatähtsust. Teisalt reserveerisime selleks aastaks ka väikese rahasumma lasteteatrite festivalide tarbeks. Üsna sama nullide arvuga nagu teistegi festivalide jaoks. Selle summaga anname kaasa omapoolse positiivse suhtumise ka järgnevat aastate tarbeks.

Oleme avatud ja liigume tasa ja targu ikka edasi.

Üles kirjutanud TIIU LAKS